

Luokės valsčius 1919–1927 metais

1927 m. Lietuvos Savivaldybių departamentas išplatino informaciją, kad bus rengiama knyga apie Lietuvos savivaldybes ir paragino valsčių vadovus atsiųsti savo valsčių istorijas. Lietuvos centriniame valstybės archyve saugoma tais metais sudaryta Telšių apskrities valsčių ir miestų savivaldybių 10 metų (1918–1928) darbų istorijos byla (LCVA, f. 379, ap. 2, b. 1778). Joje kartu su kitomis yra ir 1927 m. Luokės viršaičio D. JAGMIŅO bei sekretoriaus pateikta informacija apie Luokės valsčiaus veiklą 1919–1926 metais. Spausdiname jos fragmentus. Kalba taisyta.

Dėkojame Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto darbuotojui dr. TOMUI PETREIKIUI už atsiųstą istorijos teksto kopiją.

PRAĖJUSIUS LAIKUS PRISIMINUS

Prieš pradėdam aprašinėti Luokės valsčiaus savivaldybės kūrimosi ir veiklos 10 metų istoriją, manau, bus ne pro šalį pažvelgti, kokios bangos siautė Luokės apylinkėse čia viešpataujant kitataučiams.

Pirmiausia kyla klausimas, kada pastatytas Luokės miestelis, kokią nutautinimo politiką vykdė kitataučiai, kaip jie valdė.

Kada atsirado Luokės miestelis mums, luokiškiams, nežinoma. Tai gal žinoma istorikams, bet ne mums, paprastiesiems žmonėms. Nėra abejonių, jog Luokėje, o kai jos dar nebuvo, tai toje vietoje, kurioje ji dabar yra, gilioje senovėje gyveno vien tik žemaičiai. Tai yra neginčijamas faktas, nes Šatrijos kalne, kurs stovi apie 3 kilometrai nuo Luokės, ir dabartiniu metu iškasamos senovės liekanos, kurias galima priskirti tik žemaičiams. Apie Šatrijos kalną yra iš senovės laikų mus pasiekusių daug padavimų ir visokių legendų.

Dabartinės bažnyčios sienose įrašyti jos statymo metai – 1761. Žmonės pasakoja, jog iš pat pradžių katalikybės platintojai Luokėje buvo įsteigę vyskupiją ir įsteigė ją todėl, kad nuo Šatrijos kalno atbaidytų stabmeldžius, nes šis kalnas buvęs svarbus stabmeldžių centras. Nesigilinsiu į gilią senovės įvykius, nes apie juos galiu rašyti tik iš padavimų, o padavimai kartais gali būti ir klaidingi. Rašysiu trumpai apie tai, ką dar esantys gyvi seniai atsimena. Turbūt nėra kito valsčiaus Telšių apskrityje kaip Luokės, kuris taip skaitlingai būtų kitataučiais apgyventas. Ypač daug čia rusų, yra šiek tiek ir lenkų. Rusai atsirado po lenkmečio, t. y. po 1863 metų. Sukilimui nepasisėkus, lenkai dvarininkai išbėgiojo užrubežin. Jų paliktus dvarus rusų valdžia paėmė į savo rankas ir ten apgyvendino rusų kolonistus. Tokiu būdu buvo apgyvendinti Patumšių, Kautatavo ir Pervainių dvarai. Vėliau rusus apgyvendino Dirvonėnų dvare. Šio dvaro savininkas Pilsudskis įsiskolino Žemės Bankui ir nebeįsteigė gražinti skolų. Tada šiame dvare Žemės Bankas ir apgyvendino rusus. Paminėtuose dvaruose žemės galėjo gauti tik

rusai. Čia rusai ir lenkai smarkiu tempu varė nutautinimo darbą. Visur, kur tik galima, jie kišo savo knygas, išspausdintas rusų rašydėms. Tuo metu lenkų knygos nebuvo uždraustos. Rusai manė tokiu būdu greičiau surusinti žemaičius. Tuo pat metu savo darbą varė ir lenkų dvarininkai. Tiems darbininkams, kurie mokėjo poniškai kalbėti, duodavo didesnę užmokesį. Nežiūrint visų pastangų, žemaičiai liko žemaičiais ir savęs neišsižadėjo.

Luokės miestelis pastatytas kalvotoje vietoje, iš jo matyti Telšių miesto bažnyčia. Kalnuotos taipogi ir Luokės apylinkės, nes pro čia eina Telšių kalnai. Netoliese – 229 metrų (228,7 m – red. p.) aukščio Šatrijos kalnas, nuo kurio matyti gražūs reginiai.

Prieš karą Luokės valsčius priklausė Šiaulių apskrčiai. Savivaldybė nuo seno turėjo nuosavą medinį namą su 1 dešimtaine daržo. Prieš karą valsčius turėjo savo teismą. Viršaičiai buvo renkami 3 metams atviru balsavimu. Daug kaimų, kurie dabar priklauso Luokės valsčiui, rusų laikais priklausė Telšių apskrities Varnių valsčiui, tarp jų Žylakiai, Patumšiai, Gaulėnai, Maudžiorai, Baryvdžiai, Žaduvėnai, Soblaukė, Leinartiškė ir Skliausčiai, o Ubiškės ir Parakauskių kaimai, dabar priskirti Telšių valsčiui, tuomet priklausė Luokės valsčiui.

Valsčius savo veikla prieš karą niekuo nepasižymėjo. Dauguma viršaičių buvo mažamoksliai ir visai beraščiai, todėl visą tvarką, kaip norėjo ir kaip jiems buvo pelningiau, vedė sekretoriai. Vienas paskutinis iš jų Verisovas Luokės valsčiuje viešpatavo 13 metų. Gyventojai jį vadino „gubernatoriumi“.

1914 metais, prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, viskas ėjo senomis vėžėmis iki 1915 metų balandžio mėnesio 15 dienos. Tą dieną užėjo vokiečiai ir valsčiaus viršaitis Gelgutas su minėtu sekretoriumi pabėgo Rusijon, išveždami svarbesnius dokumentus ir pinigus. Likusius dokumentus, knygas ir baldus okupantai sunaikino, o dalį išplėšė vietos gyventojai. Valsčiaus žemė buvo nederbama. Valsčiaus butas, likęs be priežiūros, vietos gyventojų buvo visai išdraskytas: buvo išimti visi jo langai, išplėštos grindys, išgriauta krosnis ir kt. Įsitvirtinus vokiečių valdžiai, jos parėdymu valsčiaus butas buvo šiek tiek suremontuotas ir jame apgyvendintos kelios karo pabėgėlių šeimos. Vėliau į šį butą perkėlė, žinoma vokiečiai, žydų pradžios mokyklą. Okupacijos laikais savivaldybė neveikė, viskas buvo žandarų raukose.

PIRMASIS LUOKĖS VALSČIAUS KOMITETAS

Vokiečiams atsitraukiant 1918 metų gruodžio mėnesį valsčiaus komitetui išrinkti buvusiam valsčiaus name buvo sušauktas gyventojų susirinkimas. Valsčiaus name buvo vien tik sienos ir molio krūvos, likusios nuo sugriautų krosnių. Jokių stalų, suolų bei kitų baldų nebuvo. Tas molio krūvas prezidiumas panaudojo vietoj tribūnos. Tada buvo išrinktas pirmasis Luokės valsčiaus komitetas. Jį išrinkus jokių pinigų neturėta, o reikalų buvo galybė. Reikėjo suremontuoti raštinės butą, pasamdyti sekretorių, nupirkti reikalingiausius raštinės reikmenis. Tuojau buvo padaryta rinkliava ir iš surinktų pinigų įsigyta reikalingų knygų, valsčiui išnuomotas kitas butas, o valsčiaus namą nutarta skubiai suremontuoti. Sekretorius p. Petras Bielskis, dabar karo valdininkas Kaune, sutiko laikinai dirbti negaudamas atlyginimo. Buvo surastos dvi anksčiau, dar rusų laikais, valsčiui priklausiusios spintos, nežinia iš kur pervežtos vokiečių kelios kėdės ir staliukai (tie baldai ir dabar yra valsčiaus valdybos nuosavybė). Netrukus buvo pasamdyta valsčiaus milicija (6 žmonės), surinkta lėšų savivaldybės išlai-

kymui ir atidaryta pradžios mokykla.

1919 metų sausio mėnesio pradžioje užplūdo bolševikai ir visa valsčiaus milicija perėjo bolševikų pusėn, išskyrus du milicininkus, kurie atsisakė tai padaryti, ir, bolševikams pasitraukus, buvo vėl priimti milicijon.

Bolševikų laikais savivaldybės veikla buvo sustabdyta, o vietoj jos veikė koks tai Raudonosios armijos komitetas. Prieš bolševikų antplūdį atidarytos mokyklos veikla nebuvo sustabdyta. Valsčiaus name veikė raudonosios armijos štabas, todėl, prasidėjus mūšiu su vokiečiais, tas namas daug nukentėjo. Sausio mėnesio pabaigoje, vadovaujant dvarininkui Sagatauskui, vėliau buvusiam Luokės rajono milicijos viršininkui, bolševikai iš Luokės buvo išmušti. Atsitraukdami jie paliko nukautą kareivį ir daug amunicijos bei šiaip iš žmonių išplėšto turto. Dalis grobio teko vietos gyventojams, o likusią dalį vakare sugrįžę miestelin bolševikai atsiėmė, žinoma, papildydami jį iš gyventojų tuo, kas jiems atsitraukiant buvo dingę. Bolševikai miestelyje nebeapsistoję, o pasitraukę į Upynos bažnytkaimį (Luokės valsčius) ir čia įsitvirtino. Iki vasario 27 d. Luokėje nebuvo jokios valdžios, nes nei bolševikai, nei vokiečiai nesirodė. Tik vasario 27 d. apie 12 valandą pasirodė bolševikų žvalgai ir paskui juos visas chuliganų ir driskių pulkas, kuriame buvo apie 4 000 žmonių, turėjusių didelę atsargą ginklų ir amunicijos. Užėmusi miestelį minėta gauja visą naktį nerimo, plėšė gyventojus ir kėlė gatvėse didžiulį triukšmą, šaudė ir mėtė raketas. Ryte visas pulkas išžygiavo Telšių link, bet apie 10 valandą ties Biržuvėnų dvaru susidūrė su vokiečiais. Po 4 valandas trukusio mūšio vokiečiai privertė bolševikus visam laikui apleisti Luokę. Bolševikai paliko apie 60 užmuštų, daug sužeistų ir apie 200 į nelaisvę patekusių savo kovotojų. Visos bolševikų turėtos ginklų atsargos ir amunicija atiteko vokiečiams. Beveik visų miestelio namų langai per mūšį buvo išbyrėję, o vienas namas apdaužytas ar motos sviedinio. Bolševikams pasitraukus, tuoj vėl pradėjo veikti valsčiaus komitetas.

Iš pradžių Luokės valsčius buvo priskirtas Kuršėnų apskrčiai. Ją panaikinus, Luokę priskyrė Telšių apskrčiai. Iki 1920 metų gegužės mėnesio nebuvo geros tvarkos, nes valdybos nariai ir tarnautojai nuolat keitėsi. Kiekvienas mėgino užvesti savitą tvarką, bet iš to nieko gero neišėjo, nes neturėta jokios tokio darbo patirties. Jokių aplinkraščių ir nurodymų nė iš kur ne-

Luokės bendruomenė valsčiaus salėje. Sėdi kairėje antras J. Kirlys, septinta – O. Kirlienė. Dešinėje stovi P. Daraškevičius, kuris tuo metu vadovavo „Kiaušininei“. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Mato Kirlio archyvo

buvo gaunama. Patyrusių darbuotojų nebuvo, todėl ir dirbo kas kaip sugebėjo. Iš tų laikų dokumentų negalima nieko suprasti, todėl negalima susidaryti aiškaus vaizdo apie tais laikais atliktus darbus. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tais metais nieko nebuvo nuveikta, o iš tikrųjų dirbta daug ir labai daug padaryta. Žinoma, reikia tinkamai įvertinti visas buvusias aplinkybes. Reikia prisiminti ir tai, kad savivaldybė savo lėšomis išlaikė 6 policininkus, mokėjo algas jiems, mokytojams ir iš savo lėšų išlaikė mokyklas, maitino vokiečių kareivius, vėliau – ir lietuvių (išlikusiuose dokumentuose rašoma apie išlaidas naujų maitinimui).

TARYBA

Sukūrus pirmąjį valsčiaus komitetą, jo pirmininku buvo išrinktas Tomas Gelgutas iš Luokės miestelio, tas, kuris rusų laikais paskutinis dirbo viršaičiu. Jis, kurį laiką ėjęs šias pareigas, jų atsisakė. Pirmuoju viršaičiu buvo išrinktas Domas Antušas, ūkininkas iš Luokės miestelio, kasininku – Antanas Dombrauskis iš Pašatrijos kaimo. Jie valsčiaus reikalus tvarkė iki 1920 metų gegužės mėnesio 30 dienos. To laikotarpio tarybos veiklos dokumentų neišliko.

1920 metų gegužės 30 d. susirinko naujai išrinkta taryba ir buvo perrinkta Valdyba. Viršaičiu išrinktas Tomas Stasiulis, padėjėju – Stasys Sireikis, kasininku – Antanas Grušas.

Valdybos nariai nuolat keitėsi. 1921 metų liepos 10 d. susirinko antroji taryba ir vėl buvo išrinkta kita valdyba. Viršaičiu tapo Sta-

sys Kairys, padėjėju – Stasys Matutis, kasininku – Antanas Jogminas. Jie dirbo iki 1924 metų lapkričio 15 dienos.

Tada valsčiui pradėjo vadovauti trečioji taryba, kuri išrinko naują valdybą.

Pirmojoje ir antrojoje taryboje buvo po 23 tarybos narius, o paskutinėje – 28. Į tarybą, kaip iš pradžių, taip ir dabar, dažniausiai patenka tokie asmenys, kurie neturi mažiausio supratimo apie savivaldybės tvarkymą ir darbą. Dėl to jie ne tik kad nepadedą dirbti, bet dar ir trukdo pasiekti užsibrėžtų tikslų. Dauguma tarybos narių, ypač valstybės kūrimosi laikotarpiu, jautėsi esą visagaliai, ir, nežinodami savo kompetencijos, daug kartų kišosi ne į savo reikalus, bandydami įvesti savo tvarką, priimdavo tokius nutarimus, už kuriuos vėliau būdavo traukiami atsakomybėn.

Štai tarybos 1920 metų rugpjūčio 2 d. protokolo Nr. 20 punktas 4: 10-iai tarybos narių balsavus už ir 7 susilaikius nutarta prašalinti (atleisti iš darbo – red. p.) Luokės pašto įgaliotinį Jankauską už tai, kad jis paštą vežė per Kuršėnus, o ne per Telšius, kaip kad taryba buvo nutarusi. Kitas nutarimas – dėl Luokės miestelyje per jomarką loterijos metu įvykusių riaušių. Nutarime, tarp kitko, pasakyta „tankiai ir pati milicija matyti su netuščia galva, todėl valsčiaus taryba perspėja gerb. miliciją, kad blaiviau užsilaikytų“.

1921 metais milicija valdybos paprašė skirti pastotę, kad galėtų nuvežti sergantį suimtąjį į Telšius. Viršaitis, nenorėdamas

(Nukelta į 92 p.)

(Atkelta iš 91 p.)

duoti pastotės, šį klausimą įtraukė į tuo metu posėdžiavusios tarybos, kuri nutarė postotės neduoti, darbotvarkę. Telšių apskrities viršininkas rugsėjo 15 d. raštu Nr. 4192 pareikalavo tarybos pasiaiškinti, kuo remiantis buvo atsisakyta suteikti postotę. Pasiaiškindama taryba parašė: „Taryba nutarė neduoti pastoties nuvežimui Juozo Ribinskio į Telšius dėl to, kad jis, sveikas būdamas, vogė arklius“. Toliau tarybos 1922 metų liepos 1 d. protokole Nr. 1, p. 6 yra įsikarščiavusių tarybos narių priimtas nutarimas, už kurį jie buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, bet, priėmus amnestijos įstatymą, ši byla liko numarinta. Minėtas nutarimas skamba taip: „Vagių klausimas. Mūsų valsčiaus Smilgių kaimo gyventojas Tonaitis Kazys, garsaus plėšiko Prano Reikauskio, kuris dabar antrusyk iš milicijos rankų pabėgo, – pirmas sėbras buvo suimtas už pavogimo arklio ir dabar paliuosavo po kaucijos. Taryba, tą matydama, griežtai reikalauja Apskrities Viršininko, kad minėtas Tonaitis būtų kuo veikiausiai suimtas ir uždarytas kalėjime su visais savo sėbrais Ribinskiu Juozu ir Reikauskiu Pranu be jokių paliuosavimų, nors 100 000 auks. kaucijos uždėtų. Jeigu Apskrities Viršininkas atmestų tą mūsų nutarimą-reikalavimą, tai mes kreipsimės į Krašto Apsaugos Ministeriją arba mes patys visus vagis kaip šunis iššaudysim, kad jau milicija nebegali tokių paukščių suvaldyti, tai mes patys darysime tvarką.“

Ir visa eilė tarybos nutarimų skamba panašiai. Jų daugybė Apskrities valdybos panaikinti (pakeisti). Anksčiau pateiktos nutarimų ištraukos aiškiai rodo, kokie buvo tarybos nariai – jos veikėjai.

Tarybos nariai amžinai prieštarauja visoms naujovėms, pavyzdžiui, telefono įvedimui, buto remontui ir panašiai. Dėl mokyklų išlaikymo taip pat būta tokių išsireiškimų: „Kam tiek daug reikalinga mokyklų, ir taip jau daug turime bahūrų“. Jų supratimu, tik bemokslis gali būti doras žmogus. Vienas mokytojas dėl kai kurių išlaidų pradėjo susirašinėjimą su taryba, reikalavo kad jam tas išlaidas gražintų, nes tas reikalavimas esąs pagrįstas įstatymais. Vienas tarybos narių išsireiškė: „Kas mums įstatymai, mes patys įstatymai“. Mokytojas pranešė Valstybės gynėjui ir tarybos narys liko patrauktas atsakomybėn. Nežiūrint to, kad ką nors būtinai reikia padaryti, bet jei tai susiję su išlaidomis, taryboje visada tai sutinkama su didžiausiu pasipriešinimu. O juk nuo tarybos valsčiuje beveik viskas ir priklausė.

VALDYBA

Kaip jau anksčiau minėta, valdybos nariai nuolat keitėsi. Šiuo metu, skaičiuojant nuo 1919 metų, jau dirba aštuntas viršaitis ir ketvirtas kasininkas. Reikia pažymėti, kad šie valdybos narių kaitaliojimai vyko dėl tuo metu vykusios stiprios partinės kovos. Nuolat keičiami valdybos nariai negalėdavo valsčiui daug naudos duoti, nes jie per dažnai keitėsi, net nespėdavo gerai susipažinti su savo pareigomis, kai jas jau reikėdavo perduoti kitos valdybos nariams. Kasininkai Dombrauskis ir Grušas dirbdami abu padarė po keliolika tūkstančių litų trūkumų. Jų bylos iki šiol teisme neištirtos. Ar jie tuos trūkumus padarė iš blogos valios, ar tai įvyko dėl netinkamai vestos atskaitomybės, sunku pasakyti. Dėl atskaitomybės vedimo jie nebuvo gavę jokių instrukcijų, kasos knyga pradėta vesti tik nuo 1921-ųjų metų pradžios. Įvairios revizijos, tikrinamos tas kasininkų vestas knygas ir dokumentus, dirbdavo po keliolika dienų, bet joms nepasisėkė nieko blogo nustatyti.

1926 metų vasario mėnesį laikinai viršaičio pareigas einančio Jono Sėbos veiklą už netinkamą pareigų atlikimą suspendavo Telšių apskrities valdyba. Valdybos numatytų darbų nebuvo atlikta. Pildė vien tik aplinkraščiais pavedamus darbus.

Viršaičio Kairio laikais pastebėta, kad trūksta miško medžiagos, jam iškelta byla. Valdyba tais laikais nerodė jokios iniciatyvos, daug darbų, kuriuos tuo metu skubiai reikėjo užbaigti, nėra atlikta iki šiol. Nuo 1923 metų rengėsi suremontuoti valsčiaus namą, į sąmatas įtraukė tam tikras sumas, rengėsi pastatyti per Vaidės upę betoninį tiltą, atitinkamose bylose yra su tuo susijusių susirašinėjimų, bet nieko nepadaryta. 1922 metais buvo nutarta svaigųjų gėrimų pardavinėjimą paimti į savo rankas, bet tas sumanymas liko neįvykdytas. Ir daugybė kitų darbų, kurie priklausė nuo valdybos veiklumo, liko neatlikti. Tik tada, kai pradėdavo spausti apskrities valdyba, kai kurie darbai būdavo atliekami. Valdyba ant tiek jautėsi bejėgė, kad perdavė tarybai vykdomąją valdžią, pvz., tarybos posėdžių metu vykdavo varžytinės. Valdybos nariai dirbo be entuziazmo ir neturėdami ryžto jos kompetencijai priskirtus darbus atlikti tinkamai.

VALDYBOS TARNAUTOJAI IR RAŠTINĖS TVARKA

Tarnautojų buvo įvairių ir jie taip pat dažnai keitėsi. Tarp jų tokių, kurie sugebėtų gerai tvarkyti reikalus, nebuvo, o pasamdyti kitų (gerų specialistų) valsčius negalėjo, nes taryba mokėjo labai mažus atlyginimus ir geresnieji tarnautojai ieškojo geresnių darbo vietų. Atsirado ir tokių, kurie, negalėdami pragyventi iš gaunamos algos, ieškojo nelegalaus uždarbio. Vienas iš sekretorių, Šulcas, už kyšių ėmimą buvo prašalintas iš pareigų ir teismas jam priteisė 6 mėnesius kalėjimo. Nuo Luokės valsčiaus veiklos 1919 m. pradžios iki šiol jame dirbo 9 sekretoriai ir tiek pat raštininkų. Tokia šių kadry kaita taip pat darė blogą įtaką raštinės darbui. Tarnautojus labai neigiamai veikia tai, jog jie yra kaip ir išmesti iš valstybės tarnautojų gretų ir neturi savo statuto. Nuo tarybos priklauso jų materialinė gerovė ir net tarnautojų likimas, todėl kartais tarnautojas yra priverstas pataikauti tarybos nariams, nors tai ir susiję su netvarka ir nuostoliais.

Iš raštinėje tarnautojų įvestos tvarkos matyti jų sugebėjimai dirbti. 1919 ir 1920 metų bylų beveik visai nėra, o iš esamų beveik visai nieko negalima suprasti. Tų metų knygoje matosi mažamokslų braižas. Tas gal gali būti pateisinamas tuo, jog tuo laikotarpiu mažai būdavo gaunama instrukcijų.

Nuo 1921 metų buvo jaučiamas apskrities valdybos suinteresuotumas valsčiuje įvesti geresnę tvarką. Tuo laikotarpiu čia pradėjo lankytis valdybų instruktoriai, dažniau buvo atliekamos revizijos. Tais metais buvo rasta trūkumų, iš pareigų atleistas kasininkas. Apskrities Valdybos nurodymu buvo pradėtos pildyti naujos apskaitos knygos. Bylose matosi daugiau aplinkraščių ir nurodymų. Nuo tų metų valsčiaus raštinėje jau buvo geresnė tvarka ir ji kasmet tobulėja.

PRIVALOMOS IŠLAIDOS

Išlaidų savivaldybė iš karto turėjo gana daug, nes, kaip jau minėta, mokėjo algas milicijos tarnautojams, mokytojams, turėdavo rūpintis pro šalį praeinančiais kareiviais (reikėdavo juos maitinti, teikti jiems pastotes). Einant laikui savivaldybėms nebereikėjo mo-

kėti atlyginimų milicijos tarnautojams, mokytojams, bet tuo pačiu sumažėjo ir savivaldybių pajamos.

1924 metais valdyba sumanė pastatyti areštinę, nes iki to laiko tam namas buvo nuomojamas iš privačių asmenų. Dėl neveiklios valdybos namas areštinei pastatytas netinkamas. Byla perduota teismui, kad kaltininkai būtų patraukti atsakomybėn.

Daug išlaidų valdyba patyrė 1920 metais per naujokų šaukimą, nes naujokus reikėdavo kelias dienas maitinti.

Valsčiaus savivaldybė aprūpina mokyklas patalpomis ir elektros energija, apmoka ūkio išlaidas, remontuoja patalpas, baldus, nuomoja kambarius mokytojams, juos ir mokyklas aprūpina malkomis.

Luokės valsčiuje šiuo metu yra 13 komplektų, todėl ir išlaidų daug. Dauguma mokyklų yra bažnytkaimiuose ir kaimuose, jos veikia pastatuose, kurie dažniausiai netinka mokykloms, o kai nėra geresnių trobesių ir už netinkamus reikia mokėti nuomą. Yra vilties, kad ateinančiais metais valsčiuje bus dar tankesnis mokyklų tinklas ir tai sudarys galimybę geriau plėtoti švietimo veiklas.

SUSISIEKIMAS

Anksčiau artimiausia geležinkelio stotis buvo Kuršėnai, kurie nuo Luokės yra už 55 kilometrų. Asfaltuotų kelių (plentų) visoj apylinkėj nėra. Iš Luokės atsišakoja 6 keliai, iš kurių 4 (Telšių, Tryškių, Kuršėnų ir Šaukėnų) yra pirmos rūšies vieškeliai. Į Pavandenę ir Varnius – antros rūšies. Per valsčiaus teritoriją eina dar ir du kiti keliai: nuo Užvenčio į Tryškius ir nuo Biržuvėnų į Žarėnus – antros rūšies. Pirmos ir antros rūšies kelių yra apie 50 su viršum kilometrų. Paprastų kelių (trečios rūšies) yra apie 80 kilometrų. Keliai taisomi gyventojų jėgomis, todėl jei kuri kelio atkarpa tenka nerangiems piliečiams, kelias lieka nesuremontuotas, pavasarį ir rudenį sunkiai pravažiuojamas. Baudas už neremontuojamus kelius gyventojai moka didžiules; jei tuos pinigus ūkininkas kitam atiduotų, jis už juos galėtų tą kelią tinkamai prižiūrėti.

Nuo 1925 metų, griežtai to reikalaujant apskrities savivaldybei, valsčiuje daugiau dėmesio buvo skiriama keliams. Iš gyventojų gauta daug visokių nusiskundimų dėl to, kad griežti kelių priežiūros reikalavimai, bet pavyko pasiekti, kad keliai taptų pakenčiami.

1927 metais kelių remonto darbai taip pat griežtai prižiūrimi. Jau ir gyventojai pradeda suprasti, kad iš pataisytų kelių ne kam nors kitam, o jiems patiems daugiau naudos. Dabar jau galima sakyti, kad keliai valsčiuje yra patenkinamos būklės ir gerai, kad tai padaryta savo jėgomis, kad nereikėjo į pagalbą kviesti jokių dešimtininkų ir kt.

Dauguma tiltų valsčiuje yra mediniai, jie pakenčiamos būklės. Buvo planuojama pastatyti kelis didesnius cementinius tiltus, bet nebuvo lėšų, tai pasitenkinta 30-čia cementinių tiltelių, kurie padaryti naudojant vamzdžius.

Dabartiniu metu artimiausia geležinkelio stotis yra Tryškiuose – už 12 kilometrų nuo Luokės. Pravedant šią geležinkelio liniją gyventojai daug žygių darė, daug nutarimų buvo priimta, daug raštų valdžiai siųsta, kad ji būtų tiesiama arčiau Luokės, bet tai nieko nepadėjo.

Pašto vežiojimui Luokės miestelyje yra žyginų arklių stotis, kurios išlaikymas savivaldybei kainuoja nemažus pinigus.

SVEIKATOS REIKALAI

Luokės valsčiaus savivaldybė savo ligoninės neturi, tai prisieina neturtinguosius ligonius siųsti į apskričių ligonines. Iš pradžių

Luokės paštas ir jo darbuotojai: pašto viršininkas Pranas Gaurylus, pašto tarnautojai Šulaitytė, Juozas Martinkus (pirmas iš dešinės). Ketvirtas asmuo neatpažintas. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš Gaulėnų muziejaus rinkinių

tiems reikalams savivaldybė lėšų neturėdavo, bet nuo 1923 metų savivaldybė pradėjo ligoninėms mokėti už ligonių gydymą. Nuo to laiko valsčiaus gyventojų, be savivaldybės žinios besigydančių ligoninėse, skaičius vis auga. Apie juos savivaldybė sužino tada, kai ligoninės pateikia apmokėjimui sąskaitas. Vienas ligonis savivaldybei kartais kainuoja 3 000 litų ir daugiau. Štai, pavyzdžiui, Ona Moraškaitė Telšių ligoninėje buvo gydoma nuo 1925 metų pradžios iki 1927 metų gegužės mėnesio. Už jos gydymą sumokėta daugiau negu 3 000, o ji vis tiek mirė.

Šiais 1927 metais Luokės valsčiaus valdyba beturčių gydymui turės sumokėti apie 10 000 litų, t. y. 25 proc. visų išlaidų. Galima numatyti, kad šios išlaidos kasmet didės ir jos savivaldybei pasidarys sunki našta.

PREKYBA IR PRAMONĖ

1922 metais taryba buvo nutarusi paimti valsčiaus žinion svaičių gėrimą pardavinėjimą. Tam buvo padaryta viskas, ko reikėjo: surastas butas ir pardavėjas, bet trūko lėšų ir energingų žmonių, todėl šis sumanymas nuėjo niekais ir degtinės pardavinėjimas vėl atsidūrė žydų rankose. Savivaldybė savo nuosavos prekybos bei pramonės įstaigos neturi. Miestelio ir apylinkės prekyba yra žydų rankose. Jie iš užsienio gabena visai netinkamas prekes. Nėra ko ir stebėtis, kad Vokietijoje gaminamos prekės su užrašais „tik dėl Lietuvos“, nes geresnes prekes čia mažai kas vartoja ir tie prekybininkai neišlaiko konkurencijos.

DABARTINĖ PADĖTIS

Dabartiniu metu Luokės savivaldybėje gyvenimas yra normalus. Visi savivaldybei pavedami darbai yra atliekami stropiai. Viliamės, kad savivaldybės darbas kasmet tobulės. Apskaitos knygos vedamos ir raštinėje dirbama laikantis iš apskrities valdybos gaunamų nurodymų. Jų laikomės ir spręsdami iškilusius nesusipratimus.

Pasirašo:

*Valsčiaus viršaitis D. Jagminas ir sekretorius Dliniauskas
1927 m. rugsėjo 20 d.*